

מר אמיר אלשטיין

יו"ד הוועד המנהל

מר יוחנן פלסנר

נשיא

מר ברנרד מרכוס

יו"ר בינלאומי

פרופ' גרהרד קספר

יו"ר המועצה הבינלאומית

ד"ר ג'ורג' שולץ

יו"ר של כבוד

חברי הוועד המנהל

אלוף [מיל'] אורנה ברביבאי

מר חן ליכטנשטיין

גב' מול מועלם

מר סלי מרידור

מר אבינועם נאור

עו"ד אבי פישר

מר אביעד פרידמן

ד"ר מיכל צור

מר יוסי קוצ'יק

מר עימאד תלחמי

המועצה הבינלאומית

השופטת רוזלי סילברמן אבלה, קנדה

מר אליוט אברמס, ארה"ב

ד"ר מרטין אינדיק, ארה"ב

גב' אן אפלכאום, ארה"ב

פרופ' ורנון בוגדנוב, בריטניה

השופטת דורית בניש, ישראל

השופט סטיבן ברייד, ארה"ב

ד"ר איימי גוטמן, ארה"ב

ד"ר ג'וזף ג'ופה, גרמניה

השופטת דליה דורנר, ישראל

פרופ' רונלד דניאלס, ארה"ב

השגריר צ'ארלס היל, ארה"ב

פרופ' משה הלברטל, ישראל

פרופ' מייקל וולצר, ארה"ב

פרופ' רוברט מנוקין, ארה"ב

פרופ' כריסטוף מרקשיס, גרמניה

השופט אברהם סופר, ארה"ב

מר ברט סטפנס, ארה"ב

פרופ' ארווין קוטלר, קנדה

פרופ' יהודה ריינהרץ, ארה"ב

פרופ' גבריאלה שלו, ישראל

השופט מאיר שמגר, ישראל

סגני נשיא

ד"ר ישי ג'סיס, פרס, אסטרטגיה

פרופ' ידידיה צ' שטרן, מחקר

פרופ' יובל שני, מחקר

עמיתים בכירים

אלוף [מיל'] עמיהי אילון

פרופ' חנוך דגן

פרופ' תמר הרמן

פרופ' מוסטפא כבהא

פרופ' עמיהי כהן

פרופ' יותם מרגלית

פרופ' יובל פלדמן

פרופ' מרדכי קרמניצר

פרופ' גדעון רהט

ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר

פרופ' איתן ששינסקי

מייסד ונשיא לשעבר

ד"ר אריק כרמון

הנדון: הצעת חוק העונשין (תיקון – איסור תיעוד של חיילי צה"ל), התשע"ח-2018

"יש סודות צבאיים! הם חומה ובריחים

בין אומה לבין צר שאזנו מועדת, -

אך אין סוד

היכול וצריך להיות חיץ

בין העם לבין קול המשפט והצדק"

(נתן אלתרמן, הטור השביעי)

ביום ראשון, 27.5.18, תעלה לדיון ההצעה שבנדון. אנו מתנגדים להצעה זו, נוכח פגיעתה הקשה בחופש הביטוי והעיתונות, בזכות הציבור לדעת ובלגיטימיות הבינלאומית של מדינת ישראל וצה"ל. מהות ההצעה היא חקיקת עבירה פלילית הנשענת על יסוד עמום של "כוונה לערער את רוח ישראל ותושביה" שניתן להתפרש בצורה רחבה ביותר. במישור המדיני ההצעה עלולה אף לחזק את הביקורת הבינלאומית כנגד ישראל, והיא משדרת צורך להסתיר ולטיוח את פעילות הצבא, ובשל כך יכולה אף להגביר את הנסיונות להעמיד לדין חיילים ישראלים בטריבונלים בינלאומיים.

מהות ההצעה

1. על פי ההצעה ייקבעו עבירות פליליות חדשות, כנגד מי שמסר, מצלם ומקליט חיילים בעת מילוי תפקידם, כאשר כוונתו היא "לערער את רוח חיילי ישראל ותושביה". בהתאם, ייאסר גם להפיץ ברבים חומרים כאמור, בין אם בתקשורת ובין אם ברשתות חברתיות, אם כוונתו של המפיץ היא

לערער את רוח חיילי ישראל ותושביה. עונש העבירות הוא חמש שנות מאסר, כאשר אם הכוונה היא לפגוע בבטחון המדינה העונש יוחמר ל-10 שנות מאסר.

תכלית ההצעה ונזקיה

2. נאמר מייד: ההצעה מהווה נסיון להשתיק ביקורת על חיילי צה"ל. ביקורת כזו, גם אם היא מטרידה לעתים ויכול שתעשה בצורה מגמתית – היא ביקורת שמשטר דמוקרטי חייב לאפשר.

3. עבירות פליליות בכלל, ועבירות הנוגעות לחופש הביטוי בפרט, לא יכולות להתבסס על בסיס עמום כל כך של **כוונה לערער את רוח חיילי ישראל ותושביה**. כפי שעולה ישירות מדברי ההסבר בהצעה, גם כאשר מדובר בתיעוד שמטרתו תיעוד פגיעה בזכויות אדם, ניתן תמיד לטעון כי הכוונה היא לערער את רוח החיילים ותושביה. מכאן שלמעשה הצעת החוק קובעת איסור כמעט גורף על תיעוד החיילים ופעילות הצבא, שלא בידי דובר צה"ל או גורמים אחרים שמטרתם יחסי ציבור לצבא.

4. הנסיון למנוע מראש את תיעוד פעולות הצבא, וגם את הפצת החומרים, באמצעות עבירות פליליות מסוכן ומשדר נסיון להסתיר ולמנוע את חקר האמת. חוק האוסר צילום ותיעוד של אנשי מערכת אכיפת החוק (בין אם חיילים כפי שנעשה בהצעה הזו ובין אם שוטרים, כפי שניתן יהיה להציע בעתיד) הוא חוק שמונע איתור ומניעה של שימוש חריג בכח, הפרת נהלים והפרת חוק בידי רשויות המדינה. תיעוד כזה הוא קריטי ביותר, שכן בהעדרו היכולת להתלונן ולטעון להפרה של זכויות אדם כמעט לא קיימת. יתרה מכך, מניעה מראש של תיעוד פעולות הצבא פוגעת לא פחות בציבור הישראלי, אותו משרת הצבא. זאת בכך שהיא פוגעת בזכותו של הציבור לקבל מידע על האופן בו מתנהל "צבא העם".

פגיעתו החמורה של החוק בחופש הביטוי, חופש העיתונות והשיח הציבורי

5. בכל מדינה דמוקרטית, ובכלל זה ישראל, לחופש העיתונות מעמד של "זכות עילאית". זאת, מתוך הכרה בסכנות החמורות של צנזורה שלטונית על הפצת מידע לציבור. משמעות ההגנה על חופש העיתונות במדינה דמוקרטית אינה רק הבטחת זכותם של העוסקים בעיתונות לפעול בעשייה המקצועית שלהם באופן חופשי – אלא בעיקר זכותו של הציבור להיחשף למידע על

המציאות שבה הוא חי. לכן, הצעת החוק האמורה מהווה פגיעה כפולה: בזכותם של עיתונאים ואזרחים לחופש ביטוי כדוברים, ובזכותו של כל אזרח לקבל מידע.

6. מתוך הכרה בפגיעתה החמורה של צנזורה בציבור ממנו נמנע מידע, ניתן לפגוע בחופש הביטוי ובחופש העיתונות רק בנסיבות "קיצוניות שמהן עולה סכנה מוחשית וקרובה לוודאי לשלום הציבור הרחב".¹ העבירה אותה מבקש תיקון החוק לקבוע ודאי אינה עומדת באמות המידה המחייבות הללו.

ההשפעה על העמדה לדין של חיילים בטריונלים בינלאומיים

7. אנו מאמינים שאכן צה"ל הוא צבא מוסרי הרואה עצמו מחויב לדיני המלחמה והמשפט ההומניטרי. דווקא בשל כך, אנו סבורים כי תיקון החוק המוצע יפגע בתפקודו של הצבא, בהסירו כלי חברתי חיוני לאיתור חריגות נקודתיות מהכללים. דווקא קיומה של אפשרות תיעוד (בכפוף לכללי הצנזורה) והפצת מידע הוא שמאתגר את הצבא ומהווה מנגנון "בקרת איכות" השומר עליו כצבא מוסרי.

8. אנו בטוחים שכוונתם של המציעים אינה לחזק את המאמצים להביא לדין חיילים ומפקדים ישראלים בטריונלים בינלאומיים, אך זו עלולה להיות אחת התוצאות המסתברות, אילו יעבור כזה חוק. חוק כזה מעביר מסר של הסתרה של מעשים נוראים שמבצעת המדינה באמצעות חייליה, ונסיון לטיח ולא לחקור הפרות של זכויות אדם, המשפט הבינלאומי ודיני המלחמה. **הפגיעה בפעילות התיעוד שמבצעים ארגוני זכויות האדם בישראל עלולה להאיץ את המאמצים הבין-לאומיים לנקוט הליכים משפטיים מחוץ לישראל נגד מנהיגים ומפקדים צבאיים ישראלים.** הדרך למנוע מאמצים כאלה היא לשכנע את הקהילה הבין-לאומית שישראל עושה ככל שביכולתה, בהגינות, לטפל בעצמה בחשדות להפרת דיני המלחמה. כאשר הכנסת פועלת להצרת צעדיהם של ארגוני זכויות האדם, בוודאי באמצעות איסור על תיעוד פעולות הצבא, היא מכשילה את היכולת לחקור ביעילות חשדות כאלה.

---

¹ בג"ץ 680/88 שניצר נ' הצנזור הצבאי הראשי (1989).

המכון הישראלי לדמוקרטיה

9. על פעילות כוחות הביטחון, ופעילות צבאית בפרט, חלות נורמות משפטיות אוניברסליות של המשפט הפלילי הבינלאומי. היועמ"ש אביחי מנדלבליט, בעת כהונתו כפצ"ר, ציין לכך זכות את פעילותם של ארגוני זכויות האדם המהווים צינור חסר תחליף להעברת מידע רלוונטי לפרקליטות אודות חשדות לפשעים (בראיון לאחר מבצע "עופרת יצוקה", 2009). פעולות לסתימת צינור זה, יביאו להכשרת הקרקע לצעדי אכיפה פלילית נגד אנשינו מחוץ לישראל, משום שאנחנו מסכלים אכיפה פנימית. זהו צעד שמסכן את המנהיגות המדינית והצבאית, בחושפו אותה להליכים פליליים חיצוניים.

נזק למעמדה של ישראל בעולם

10. ישראל מתהדרת רבות בהיותה מדינה דמוקרטית, חופשית, המאפשרת חופש ביטוי, ומקיימת את שלטון החוק. אילו יעבור חוק כזה יהיה בכך לפגוע קשות במעמדה של ישראל כדמוקרטיה חופשית, ואין ספק שהמהלך יתפרש בתור מהלך של טיוח של פגיעה קשה בזכויות אדם על ידי הצבא. אין שום סיבה להטיל על צה"ל, ועל מדינת ישראל, קלון שכזה.

לסיכום, מדובר בהצעה החורגת מאד מתחומו הראוי של המשפט הפלילי, שתפגע קשות בחופש העיתונות, זכויות אזרח, ובלגיטימיות של הצבא והדמוקרטיה בישראל.

יש לדחות הצעה זו.

בברכה ובכבוד רב,

ד"ר אסף וינר

פרופ' מרדכי קרמניצר ד"ר עמיר פוקס

המכון הישראלי לדמוקרטיה